

Miran Komac

Poselitveni prostor avtohtonih narodnih manjšin

V prispevku avtor analizira raziskovalno vprašanje, ki se glasi: kako se v slovenskem modelu (paradigmi) varstva narodnih manjšin uresničuje zamisel o pripadnikih narodnih manjšin kot soustvarjalcih in solastnikih identitete prostora? Raziskovalno vprašanje avtor preverja ob iskanju odgovorov na dve podvprašanji: 1) kako je poselitveni prostor narodnih manjšin vključen v statute občin? in 2) kako se kažejo markerji narodne pestrosti v vsakdanjem življenju? Avtor analizira tri pomembne markerje: status jezika narodnih manjšin, raba jezika narodnih manjšin v javnosti in pravico do rabe narodnih simbolov. Pravna zasnova modela govori v prid trditvi, da sta narodni manjšini pomemben segment prostora, na katerem bivata. Toda, ko dogajanje na narodno mešanem ozemlju opazujemo skozi pogled pripadnikov narodnih manjšin, se pokaže povsem drugačna slika, ki govori o izrinjanju pripadnikov narodnih manjšin iz lastništva nad kulturno dediščino narodno mešanih območij. Večkulturnost ostaja v slovenskem okolju še vedno bolj na ravni teoretske zasnove kot na ravni vsakodnevnih praks.

Ključne besede: narodno mešano ozemlje, raba jezika, narodni simboli, toponomastika.

The Settlement Territory of Autochthonous Ethnic Minorities

The research question addressed by the author in this paper is: How is the idea of members of ethnic minorities as co-creators and co-owners of spatial identity implemented in the Slovenian model (paradigm) of ethnic minority protection? The author verifies the above by trying to answer the following two sub-questions: 1) how is the settlement territory of ethnic minorities integrated in municipal statutes? And 2) what are the markers of ethnic diversity in everyday life? The author examines three relevant markers: the status of the language of ethnic minorities, the use of their language in public, and the right to use their national symbols. The legal concept underlying the above model confirms the assertion that the two ethnic minorities represent an important segment of the territory on which they reside. Yet, seeing the situation in an ethnically mixed area through the eyes of the members of ethnic minorities, a different picture comes to light, revealing that members of ethnic minorities are excluded from ownership of the cultural heritage of ethnically mixed areas. In Slovenia, multiculturalism is thus still rather a theoretical concept than everyday practice.

Keywords: ethnically mixed area, use of language, national symbols, toponymy.

Correspondence address: Miran Komac, Inštitut za narodnostna vprašanja/Institute for Ethnic Studies, Erjavčeva 26, 1000 Ljubljana, Slovenia, e-mail: miran.komac@inv.si.

1. Uvod

Naloga države Slovenije je ohranjanje, uveljavljanje in razvoj slovenskega naroda v vsej njegovi državni večplastnosti (matični narod, slovenske manjšine v sosednjih državah, zdomci in izseljenci). O Neslovencih je v osamosvojitvenih dokumentih mogoče najti le omejene zapise. V izjavi o dobrih namenih s 6. decembra 1990 je zapisano takole:

[...] S plebiscitno izraženo voljo slovenskega naroda, italijanske in madžarske narodnosti ter vseh drugih volilcev v Republiki Sloveniji, naj Slovenija končno in dejansko postane suverena, demokratična, pravna in socialna država. Temeljila naj bi na delu in podjetništvu, na socialni pravičnosti in varnosti za vse, na ekološki odgovornosti ter na najboljših slovenskih in evropskih tradicijah. V tem smislu bo razvijala politično parlamentarno demokracijo in na ravni sodobnih spoznanj varovala človekove in državljanske svoboščine in pravice, ustvarjala lasten gospodarski sistem, vodila svojo ekonomsko politiko in samostojno razpolagala z ustvarjenim dohodkom. To bo pomagalo k boljšemu in učinkovitejšemu reševanju nakopičenih problemov ter doseganju nove blaginje.

Slovenska država zagotavlja italijanski in madžarski narodnosti tudi v samostojni Republiki Sloveniji vse pravice, kot so določene z ustavo in zakoni ter mednarodnimi akti, ki jih je sklenila in jih priznava SFRJ. Prav tako zagotavlja vsem pripadnikom drugih narodov in narodnosti pravico do vsestranskega kulturnega in jezikovnega razvoja, vsem s stalnim bivališčem v Sloveniji pa, da lahko pridobijo državljanstvo Slovenije, če to želijo. (Izjava o dobrih namenih 1990).

Temeljna ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije (25. junij 1991) pravi:

Republika Slovenija zagotavlja varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin vsem osebam na ozemlju Republike Slovenije, ne glede na njihovo narodno pripadnost, brez sleherne diskriminacije skladno z ustavo Republike Slovenije in z veljavnimi mednarodnimi pogodbami.

Italijanski in madžarski narodni skupnosti v Republiki Sloveniji in njunim pripadnikom so zagotovljene vse pravice iz ustave Republike Slovenije in veljavnih mednarodnih pogodb. (Temeljna ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije 1991).

Deklaracija ob neodvisnosti (25. junij 1991) pa takole:

[...] Republika Slovenija je pravna in socialna država z zmogljivostmi okolja, prilagojenim tržnim gospodarstvom, v kateri bodo spoštovane človekove pravice in državljanske svoboščine, posebne pravice avtohtonih narodnih skupnosti Italijanov in Madžarov v Republiki Sloveniji, evropski dosežki industrijske demokracije, predvsem pa socialno-ekonomske pravice, pravice zaposlenih do soodločanja in sindikalna

svoboda, nedotakljivosti lastnine ter svoboda delovanja gibanj in ustanov civilne družbe; v kateri bosta zagotovljeni večstrankarska parlamentarna demokracija in lokalna oziroma regionalna samouprava; v kateri politično ali drugačno prepričanje nikoli ne bo podlaga za kakršnokoli neenakopravnost ali razlikovanje; ki bo zavezana miru in nenasilnemu razreševanju vseh spornih vprašanj glede notranjih in zunanjih zadev ter enakopravnemu sodelovanju vseh narodov in državljanov v Evropi svobodnih in enakopravnih ljudi, regij, narodov in držav. (Deklaracija ob neodvisnosti 1991).

Slovenski model varstva narodnih manjšin temelji na izbranem številu narodnih manjšin. Ustava Republike Slovenije govori o italijanski in madžarski narodni skupnosti. Ustava omenja tudi romsko narodno manjšino, ki pa v tem prispevku ne bo predmet našega zanimanja (o tem več v Komac 2015; Pirc 2013; Zupancič 2014). Prav tako se bomo izognili obravnavi uskoških populacij, ki so predmet obravnave v drugih delih (Komac in drugi 2014).

Italijanski in madžarski manjšini je slovenska država namenila še pridevnik avtohtone. Subjekt varstva sta narodni manjšini kot objektivno obstoječi socialni organizaciji. Posameznik, pripadnik teh organizacij sam izbira, ali se bo in kdaj se bo poslužil pravic iz naslova posebnih (kompenzacijskih) pravic.

Uresničevanje sklopa posebnih narodno manjšinskih pravic je omejeno na območja, na katerih pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti dolgotrajno živijo. V slovenskem modelu se območja tradicionalne poselitve imenujejo narodno(stno) mešana ozemlja.

Varstvo avtohtonih narodnih skupnosti je teritorialno zamejeno; vezano je na območja, kjer pripadniki italijanske in madžarske narodne manjšine dolgotrajno in kontinuirano živijo že stoletja. Niso jih uspele odgnati ne vojne vihre, ne etnično čiščenje, ne epidemije. Kot dolgotrajni, stalni prebivalci ozemlja so morali v zakladnico nacionalnega izročila prispevati izjemno dediščino.

V prispevku bomo analizirali raziskovalno vprašanje, ki se glasi: kako se v slovenskem modelu (paradigmi) varstva narodnih manjšin uresničuje zamisel o pripadnikih narodnih manjšin kot soustvarjalcih identitete prostora?

Raziskovalno vprašanje bomo preverjali ob iskanju odgovorov na sledeča vprašanja:

1. kako je poselitveni prostor narodnih manjšin vključen v statute občin?
2. kako se uresničujejo markerji narodne pestrosti v vsakdanjem življenju?
Za potrebe pričujočega besedila smo izbrali tri:
 - a. status jezika narodnih manjšin;
 - b. raba jezika narodnih manjšin v javnosti;
 - c. pravica do rabe narodnih simbolov.

2. Poselitveni prostor narodnih skupnosti (manjšin) v občinskih statutih

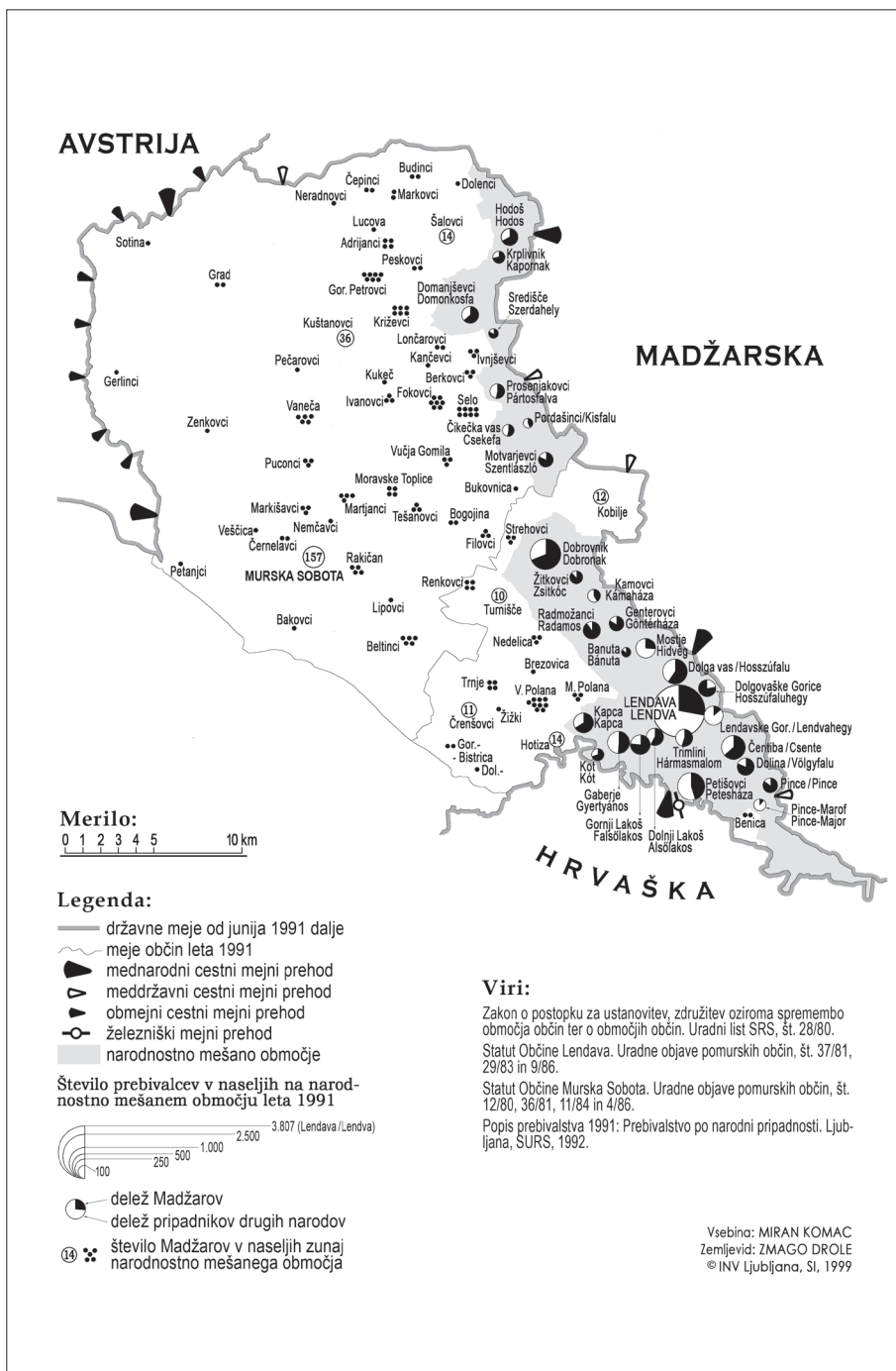
Prevajanje upravne ureditve iz obdobja pred letom 1990 v nove okoliščine se je pričelo z Zakonom o lokalni samoupravi. Zakon o lokalni samoupravi, sprejet leta 1993, je v 5. členu določil, da “/o/bčine se na območjih, kjer živijo pripadniki madžarske in italijanske narodne skupnosti, oblikujejo tako, da je v njih zagotovljeno uresničevanje posebnih pravic narodnih skupnosti” (5. člen Zakona o lokalni samoupravi 1993).

Pomembno določbo najdemo še v Zakonu o ustanovitvi občin ter o določitvi njihovih območij, ki je bil sprejet leta 1994. Ta je v celoti sledil zagotovitvom slovenske države po ohranitvi vseh pravic, ki so jih pripadniki narodnih manjšin imeli v prejšnji državi. V 5. členu je določeno: “Narodnostno mešana območja so po tem zakonu tista, ki jih kot taka opredeljujejo sedanji statuti občin Lendava, Murska Sobota, Koper, Izola in Piran.” (5. člen Zakona o ustanovitvi občin ter o določitvi njihovih območij 1994).

2.1. Poselitveni prostor madžarske narodne skupnosti (manjšine)

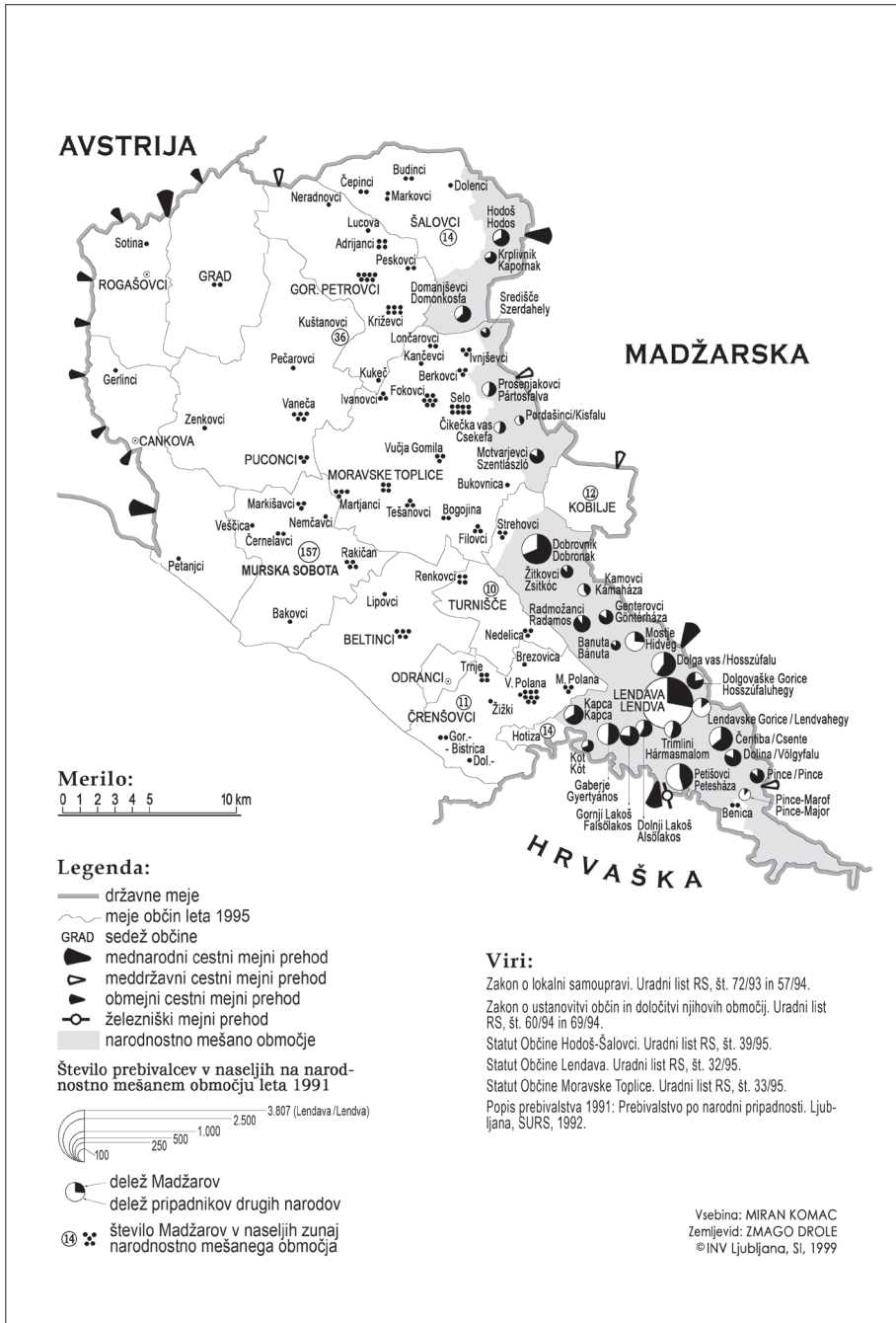
Drobljenje ozemlja dveh prekmurskih občin Murska Sobota in Lendava v prvem desetletju po osamosvojitvi Slovenije je privedlo do tega, da je bil tradicionalni poselitveni prostor pripadnikov madžarske narodne skupnosti (manjšine) ob koncu desetletja (2010) razdeljen na pet občin (Karte 1, 2, 3 in 4).

Karta 1: Madžari v Prekmurju (leto 1991).

Karta 2: Madžari v Prekmurju (leto 1995).

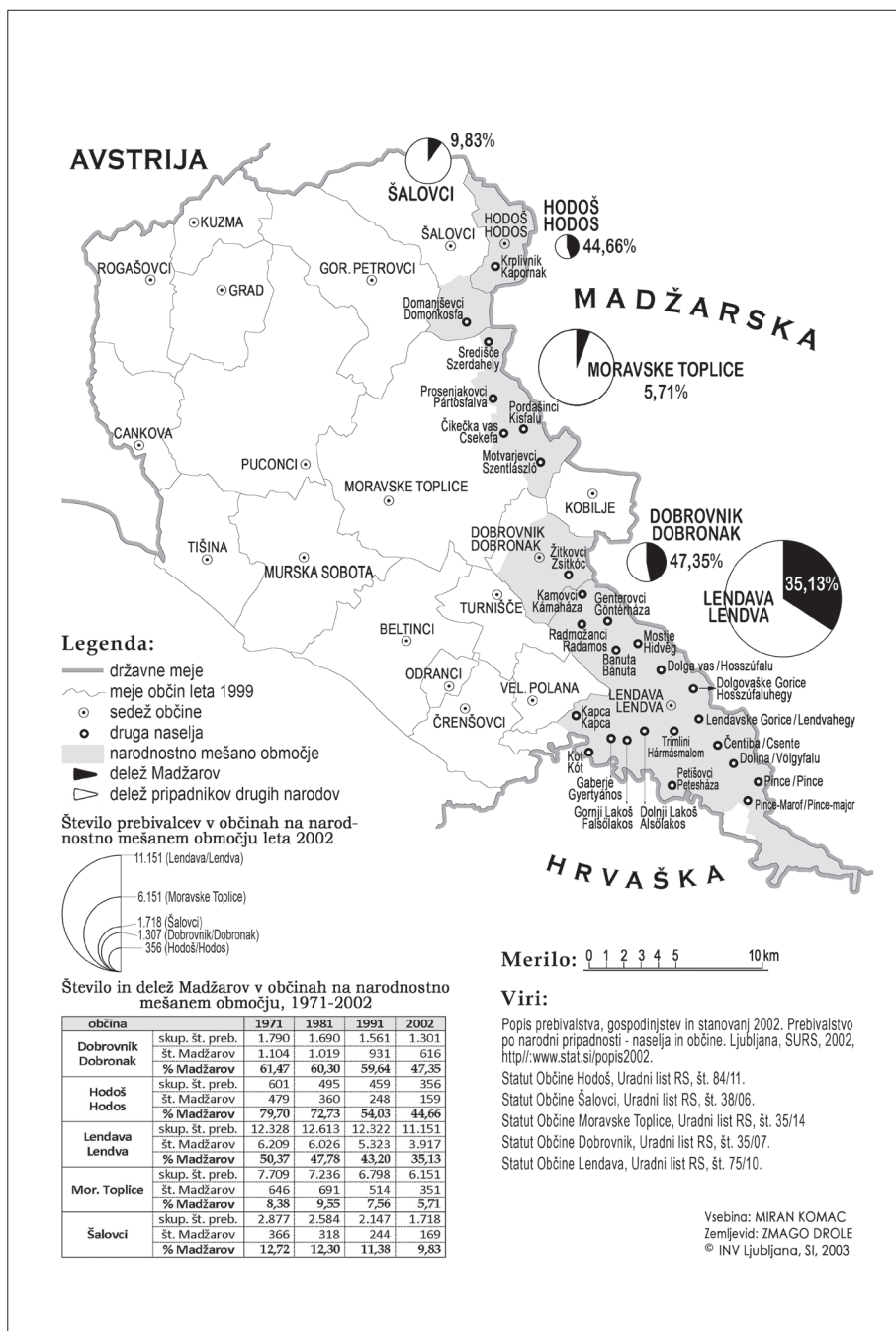
66

Karta 3: Madžari v Prekmurju 1999.

Karta 4: Madžari v Prekmurju (leto 2002).

Narodnostno mešana območja so določena v statutih občin Hodoš, Moravske Toplice, Šalovci, Lendava in Dobrovnik (Preglednica 1).

Preglednica 1: Narodnostno mešana območja v statutih občin.

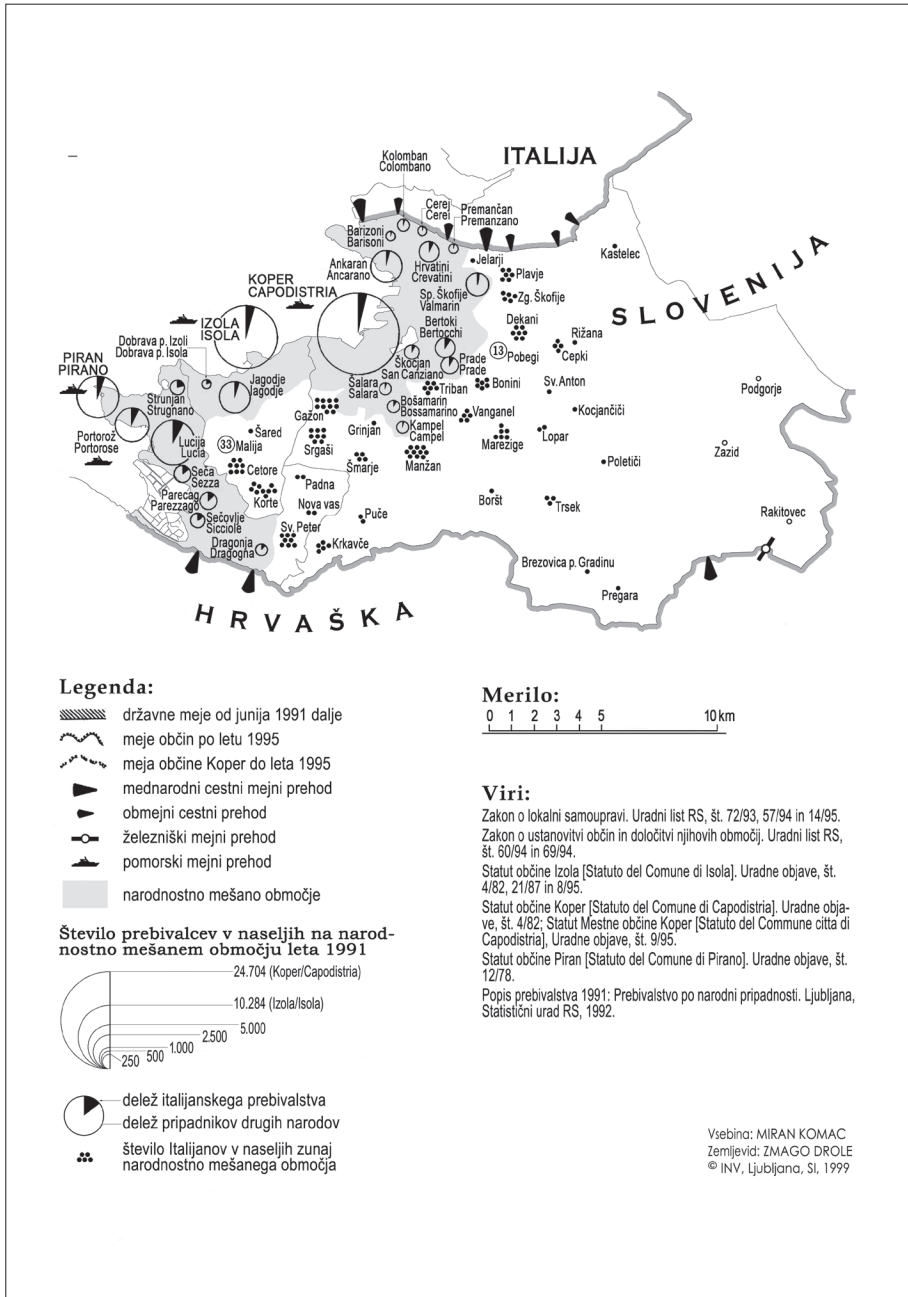
Občina	Statutarne določbe	Objava/vir
Hodoš/ Hodos	1. člen: Občina Hodoš – Hodos Község je samoupravna lokalna skupnost, ustanovljena z zakonom na območju naslednjih narodnostno mešanih naselij: – Hodoš – Hodos – Krplivnik – Kapornak.	Uradni list RS 84 (2011)
Moravske Toplice	1. člen: (1) Občina Moravske Toplice je samoupravna lokalna skupnost, ustanovljena z zakonom na območju naslednjih naselij: Andrejci, Berkovci, Bogojina, Bukovnica, Čikečka vas, Filovci, Fokovci, Ivanci, Ivanjševci, Ivanovci, Kančevci, Krnci, Lončarovci, Lukačevci, Martjanci, Mlajtinci, Moravske Toplice, Motvarjevci, Noršinci, Pordašinci, Prosenjakovci, Ratkovci, Sebeborci, Selo, Središče, Suhi Vrh, Tešanovci in Vučja Gomila. V naseljih Čikečka vas – Csekefa, Motvarjevci – Szentlászló, Pordašinci – Kisfalu, Prosenjakovci – Pártosfalva in Središče – Szerdahely živijo pripadniki madžarske narodne skupnosti.	Uradni list RS 35 (2014)
Šalovci	2. člen: (1) Del območja občine, v katerem živijo pripadniki madžarske narodne skupnosti je narodnostno mešano območje. (2) Narodnostno mešano območje obsega naselje Domanjševci – Domonkosfa.	Uradni list RS 38 (2006)
Lendava/ Lendva	1. člen, 1. odstavek: Občina Lendava je samoupravna lokalna skupnost, ustanovljena z zakonom na območju naslednjih naselij: Banuta – Bánuta, Benica, Čentiba – Csente, Dolga vas – Hosszúfalu, Dolgovaške gorice – Hosszúfaluhegy, Dolina pri Lendavi – Völgvyifalu, Dolnji Lakoš – Alsólakos, Gaberje – Gyertyános, Genterovci – Göntérháza, Gornji Lakoš – Felsőlakos, Hotiza, Kamovci – Kámaháza, Kapca – Kapca, Kot – Kót, Lendava – Lendva, Lendavske gorice – Lendvahegy, Mostje – Hidvég, Petišovci – Petesháza, Pince – Pince, Pince Marof – Pince major, Radmožanci – Radamos, Trimlini – Hármasmalom, Brezovec del. 2. odstavek: Narodnostno mešano območje občine, na katerem živijo tudi pripadniki madžarske narodne skupnosti, obsega navedena naselja razen naselij Benica, Hotiza in Brezovec del.	Uradni list RS 75 (2010)
Dobrovnik/ Dobronak	2. člen: (1) Del območja občine, v katerem živijo pripadniki madžarske narodne skupnosti je narodnostno mešano območje. (2) Narodnostno mešano območje občine obsega naselji Dobrovnik – Dobronak in Žitkovci – Zsitkóc.	Uradni list RS 35 (2007)

2.2. Poselitveni prostor italijanske narodne skupnosti (manjšine)

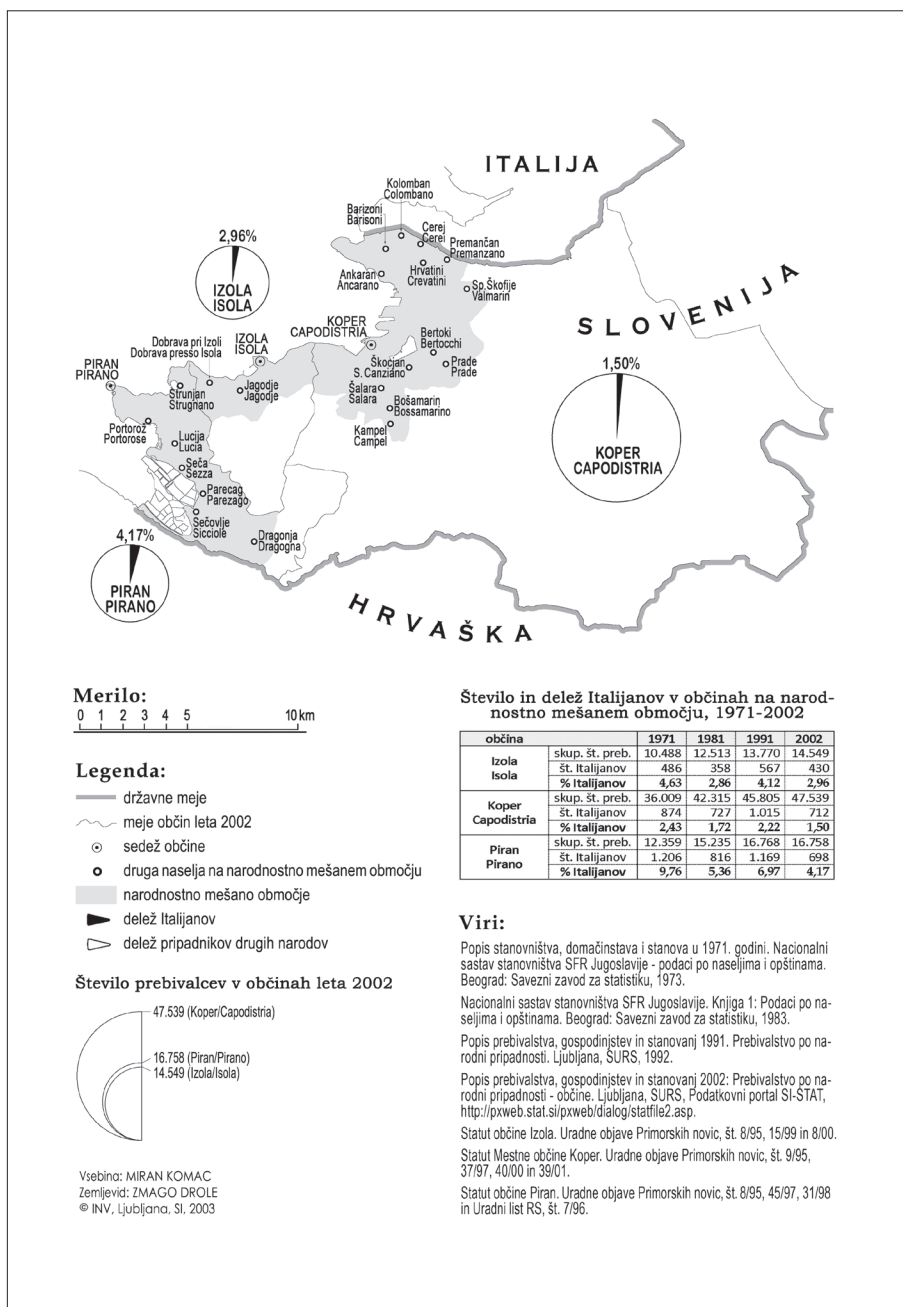
Drobljenje občin v slovenski Istri ni bilo tako obilno, kot se je to dogodilo v Prekmurju. Šele leta 2014 je pobudnikom delitve MO Koper uspelo ustanoviti občino Ankaran (Karta 5, 6 in 7).

Karta 5: Italijani v slovenski Istri (leto 1991).

70

Karta 6: Italijani v slovenski Istri (leto 2002).

Število in delež Italijanov v občinah na narodnostno mešanem območju, 1971-2002

občina		1971	1981	1991	2002
Izola Isola	skup. št. preb.	10.488	12.513	13.770	14.549
	št. Italijanov	486	358	567	430
	% Italijanov	4,63	2,86	4,12	2,96
Koper Capodistria	skup. št. preb.	36.009	42.315	45.805	47.539
	št. Italijanov	874	727	1.015	712
	% Italijanov	2,43	1,72	2,22	1,50
Pirano Pirano	skup. št. preb.	12.359	15.235	16.768	16.758
	št. Italijanov	1.206	816	1.169	698
	% Italijanov	9,76	5,36	6,97	4,17

Viri:

Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u 1971. godini. Nacionalni sastav stanovništva SFR Jugoslavije - podaci po naseljima i opštinama. Beograd: Savezni zavod za statistiku, 1973.

Nacionalni sastav stanovništva SFR Jugoslavije. Knjiga 1: Podaci po naseljima i opštinama. Beograd: Savezni zavod za statistiku, 1983.

Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 1991. Prebivalstvo po narodni pripadnosti. Ljubljana, SURS, 1992.

Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002: Prebivalstvo po narodni pripadnosti - občine. Ljubljana, SURS, Podatkovni portal SI-STAT, <http://pxweb.stat.si/pxweb/dIALOG/statfile2.asp>.

Statut občine Izola. Uradne objave Primorskih novic, št. 8/95, 15/99 in 8/100.

Statut Mestne občine Koper. Uradne objave Primorskih novic, št. 9/95, 37/97, 40/100 in 39/01.

Statut občine Pirano. Uradne objave Primorskih novic, št. 8/95, 45/97, 31/98 in Uradni list RS, št. 7/96.

Karta 7: Italijani v slovenski Istri (leto 2015).

72

Narodnostno mešana območja v posamični občini v slovenski Istri so določena v statutih občin (Preglednica 2).

Preglednica 2: Narodnostno mešana območja v statutih občin.

Občina	Statutarne določbe	Objava/vir
Koper/ Capodistria	7. člen: Na narodnostno mešanem območju občine, kjer živijo pripadniki avtohtone italijanske narodne skupnosti in ki obsega naselja Ankaran-Ancarano, Barizoni-Barisoni, Bertoki-Bertocchi, Bošamarin-Bossamarino, Cerej-Cerei, Hrvatini-Crevatini, Kampel-Campel, Kolomban-Colombano, Koper-Capodistria, Prade, Premančan-Premanzano, del naselja Spodnje Škofije (Valmarin), Šalara-Salara in Škocjan-San Canziano sta uradna jezika slovenščina in italijanščina.	Statut Mestne občine Koper (neuradno prečiščeno besedilo), str. 2. Http://www.koper.si/index.php?page=documents&item=71
Izola/ Isola	4. člen, 2. odstavek: Na narodno mešanem območju (dvojezično območje), ki obsega mesto Izola in naselji Dobrava in Jagodje, sta v javnem in družbenem življenju slovenski in italijanski jezik enakopravna. 3. odstavek: Pripadniki italijanske narodnosti, ki živijo izven dvojezičnega območja, imajo v odnosih z občinskimi in državnimi organi in drugimi javni organizacijami s sedežem na dvojezičnem območju občine iste pravice kot pripadniki italijanske narodne skupnosti, ki živijo na dvojezičnem območju.	Statut občine Izola, str. 2. Http://izola.si/obcina-izola/statut-obcine/
Piran/ Pirano	3. člen: V občini živi avtohtona italijanska narodna skupnost. Občina v skladu z ustavo in zakonom zagotavlja in varuje pravice italijanske narodne skupnosti in njenih pripadnikov na narodnostno mešanem območju. Na narodnostno mešanem območju občine, na katerem živijo pripadniki italijanske narodnosti in ki obsega območja naselij: Piran, Portorož, Lucija, Strunjan, Seča, Sečovlje, Parecag in Dragonja (dvojezično območje), je v javnem življenju italijanski jezik enakopraven s slovenskim jezikom.	Uradni list RS 5 (2014)
Ankaran/ Ancarano	4. člen: (1) Območje Občine Ankaran je narodnostno mešano območje slovenske in italijanske narodne skupnosti.	Uradni list RS 17 (2015)

3. Markerji narodne pestrosti

Dolgotrajna in stalna prisotnost pripadnikov narodnih manjšin na narodno mešanem ozemlju ponuja sklep, da so pripadniki manjšin soustvarjalci identitete prostora in so zato solastniki kulturne dediščine teh ozemelj. Tega spoznanja pa ni mogoče prav pogosto zaslediti v miselnosti večinskega prebivalstva. Le redko je mogoče omenjene tematike najti v študijskih gradivih v šolah večinskega prebivalstva.

Varstvo narodnih manjšin velja obravnavati v luči ohranjanja solastništva nad kulturno dediščino ozemelj, kjer živijo pripadniki narodnih manjšin. Varstvo narodnih manjšin velja tako obravnavati kot zbir norm in politik, s pomočjo katerih naj se ohranja kulturna pestrost prebivalstva določene države.

Narodno mešano ozemlje, in posebej njegova dvojezična obeležba, ima za pripadnike narodnih manjšin velik simbolni pomen. V luči povedanega je narodno mešano ozemlje mogoče pojmovati kot zatočišče pripadnikov narodnih manjšin; javna raba jezika narodnih manjšin na narodno mešanem ozemlju je v tej luči temeljni branik pred procesi asimilacije.

In velja še dodati, da je mogoče pojem narodno mešano ozemlje v tej luči obravnavati kot življenjski prostor. Nabor posebnih narodno manjšinskih pravic, posebej določb o vidni dvojezičnosti in rabi ledinskih imen smemo šteti za obliko nadzora nad ozemljem, na katerem pripadniki manjšin dolgotrajno, stalno živijo. Kako je raba manjšinskih jezikov urejena v statutih občin na narodnostno mešanih območjih?

3.1. Status narodno manjšinskih jezikov

Največkrat imenovani simbol narodove samobitnosti je jezik, ki je temeljni instrument komunikacije, preko njega se vzpostavljajo, vzdržujejo in utrjujejo vezi ter občutki skupne pripadnosti. Je izkazovalec različnosti v odnosu do drugih narodov ter pokazatelj moči in obstojnosti narodove identitete. Predstavlja instrument narodnega oblikovanja.

Je zagotovilo skupne kulture, ki naj bi bila obeležje naroda in dejavnik njegove povezanosti. Težave pri podrobnejši opredelitvi

skupne kulture so pravzaprav že v tem, ker kulture ni lahko definirati. Nič laže ne bo, ko govorimo o 'nacionalni kulturi'. Ko s tem mislimo neko skupnost kulture v nacionalnem okviru, smo v zagati, ker je narod praviloma tudi kulturno segmentiran na razrednih delitvah in drugih družbenih šivih. Kot narodna zavest je tudi tisto, kar je postajalo neka nacionalna kultura, bilo dolgo deponirano v krogih vladajočih razredov: 'navadno ljudstvo' je imelo praviloma dokaj različne kulturne horizonte in domete. Pogosto nepismeno in neizobraženo je imelo lastno, naj ji tako rečemo, ljudsko kulturo, kar je bilo pogosto v velikem kontrastu s kulturo aristokracije in velike buržoazije. (Južnič 1981, 148).

Slovenska država ima mnogo zavez do varovanja narodno manjšinskih jezikov. Ustava Republike Slovenije v 11. členu določa: "Uradni jezik v Sloveniji je slovenščina. Na območjih občin, v katerih živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, je uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina." (11. člen Ustave Republike Slovenije 1991).

Zakon o javni rabi slovenščine govori tudi o jeziku narodnih skupnosti. Že v uvodu poudari: "Na območjih občin, v katerih živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, se javna raba italijanščine ali madžarščine kot uradnih jezikov zagotavlja na način, kot ta zakon ureja javno rabo slovenščine in v skladu z določbami posameznih področnih zakonov." (3. člen Zakona o javni rabi slovenščine 2004).

Ta določba se je predstavnikom narodnih manjšin zdela neskladna z 11. in 64. členom Ustave. Ustavno sodišče je bilo nasprotnega mnenja. Zapisali so:

Izpodbijana določba zagotavlja na območjih, kjer živita narodni skupnosti, javno rabo njunih jezikov, tako kot ta zakon predpisuje za slovenščino in v skladu s področnimi

zakoni. Že iz besedila izpodbijane določbe se razume, da prav ta določba jezikoma narodnih skupnosti daje poseben položaj in ju ne obravnava kot tuja jezika. To jasno izhaja tudi iz primerjave s 17. členom ZJRS, ki določa poimenovanje oseb zasebnega prava in ki ureja uporabo imena v tujem jeziku. Pomembnost tega razlikovanja za ustavnopravni položaj jezikov narodnih skupnosti je razvidna tudi iz nadaljevanja te obrazložitve. Ustavno skladnost posebne ureditve v področnih zakonih pa je Ustavno sodišče pristojno presojati posebej, upošteva je okoliščine posameznega primera. Morebitna neustavnost področne ureditve zato na izpodbijano določbo ne more imeti vpliva. Nenazadnje tudi pobudnik meni, da izpodbijana določba ZJRS sama po sebi v ustavopravnem smislu ni sporna. Glede na to je Ustavno sodišče očitke pobudnika o neustavnosti 3. člena ZJRS zavrnilo kot očitno neutemeljene. (Ustavno sodišče RS, U-I-380/06-11).

O vrednosti in pomenu slovenskega jezika, pa tudi jezika narodnih skupnosti je govora tudi v Resoluciji o nacionalnem programu za kulturo 2014–2017.

Slovenski jezik v Republiki Sloveniji se umešča v vse pore družbenega življenja, saj je pogoj vzpostavljanja družbenih odnosov na najrazličnejših področjih: od šolstva, medijev, zdravstva, javne uprave, gospodarstva do kulture. Slovenski jezik je sredstvo sporazumevanja ne le za materne govorce, temveč tudi za tuje govorce slovenščine in Slovence v zamejstvu in po svetu. Država mora zagotavljati pogoje za nemoteno in učinkovito sporazumevanje državljanov in prebivalcev Republike Slovenije ter s tem za nemoteno uresničevanje njihovih osebnih, poklicnih in kulturnih potreb. Doseganje teh ciljev zagotavljajo zakonodajni okvir in izobraževalni sistem, znotraj katerega govorci pridobijo visoko stopnjo jezikovne ozaveščenosti in zmožnosti ter evropsko primerljivo infrastrukturo jezikovne opremljenosti, kar pripomore k implementaciji slovenskega jezika kot ustavne kategorije. Republika Slovenija ob tem izvaja učinkovito jezikovno politiko javne in uradne rabe italijanskega ali madžarskega jezika na območjih občin, v katerih živita avtohtoni italijanska ali madžarska narodna skupnost ter tudi na področju drugih manjšinskih in tujih jezikov. (Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2014–2017 2013).

Raba jezika je magistralna pravica pripadnikov manjšin. Pomeni, da imajo pripadniki manjšine pravico, da svobodno in brez kakršnekoli omejitve uporabljajo lasten jezik v zasebnem in javnem življenju.

Nabor obvez Republike Slovenije v luči varovanja manjšinskih jezikov je mogoče najti še v Zakonu o ratifikaciji evropske listine o manjšinskih ali regionalnih jezikih (Uradni list RS 69, 2000); v določbah v Posebnem statutu Londonskega memoranduma o soglasju, ki so se prenesle v 8. člen Osimskega sporazuma, ki je del sukcesijske pogodbe med Slovenijo in Italijo (Akt o notifikaciji nasledstva 1992). Velja pa tudi omeniti določbe v Zakonu o ratifikaciji sporazuma o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji, 26. 3. 1993 (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe 6 1993).

Še preden začnemo raziskovati uresničevanje te pravice v vsakdanji praksi, moramo opredeliti regionalne ali manjšinske pravice. V Evropski listini o regionalnih ali manjšinskih jezikih, v 1. členu piše:

- a. izraz 'regionalni ali manjšinski jeziki' pomeni jezike:
 - i. ki jih tradicionalno uporabljajo na določenem ozemlju države državljani te države, ki sestavljajo skupino, številčno manjšo od preostalega prebivalstva te države, in
 - ii. ki se razlikujejo od uradnega jezika ali uradnih jezikov te države; izraz ne vključuje niti narečij uradnega jezika ali uradnih jezikov države niti jezikov migrantov;
 - b. izraz 'ozemlje, na katerem se uporablja regionalni ali manjšinski jezik' pomeni zemljepisno območje, na katerem se v omenjenem jeziku izraža določeno število ljudi, kar upravičuje sprejem različnih varstvenih in spodbujevalnih ukrepov, ki jih predvideva ta listina;
 - c. izraz 'jeziki brez ozemlja' pomeni jezike, ki jih uporabljajo državljani države in ki se razlikujejo od jezika ali jezikov, ki ga ali jih uporablja preostalo prebivalstvo te države, in ki jih, kljub temu da se tradicionalno uporabljajo na ozemlju te države, ni možno povezati z določenim območjem tega ozemlja.
- (1. člen Zakona o ratifikaciji Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih 2000).

V Okvirni konvenciji za varstvo narodnih manjšin Sveta Evrope je o varstvu jezikov manjšin govora v 10. in 11. členu:

Člen 10

1. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo priznale, da ima vsak pripadnik/vsaka pripadnica narodne manjšine pravico, da svobodno in brez vmešavanja uporablja svoj jezik manjšine in to zasebno in v javnosti ter ustno in pisno.
2. Na področjih, na katerih že po tradiciji ali v večjem številu živijo pripadniki narodnih manjšin, in če ti pripadniki to zahtevajo, ter če taka zahteva ustreza dejanskim potrebam, si bodo pogodbenice prizadevale, da v kar največji možni meri zagotovijo pogoje, ki bi omogočili uporabo jezika manjšine v odnosih med pripadniki manjšine in upravnimi organi.
3. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo vsakemu pripadniku/vsaki pripadnici narodne manjšine v jeziku, ki ga ta razume, zagotovile pravico do pravočasnih informacij o razlogih za njegovo/njeno aretacijo ter o naravi in vzrokih za kakršno koli obtožbo proti njemu/njej in pravico, da se brani v tem jeziku, če je potrebno z brezplačno pomočjo tolmača.

Člen 11

1. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo priznale, da ima vsak pripadnik/vsaka pripadnica narodne manjšine pravico, da uporablja svoj priimek in lastna imena v jeziku manjšine ter pravico do uradnega priznanja teh imen v skladu z načini, določenimi v pravnem sistemu pogodbenic.
2. Pogodbenice se zavezujejo, da bodo priznale, da ima vsak pripadnik/vsaka pripadnica narodne manjšine pravico, da v jeziku svoje manjšine namešča znake, napise in druge zasebne informacije, ki so namenjene očem javnosti.

3. Na področjih, ki jih naseljuje precejšnje število pripadnikov narodnih manjšin, si pogodbenice prizadevajo, da v okviru svojega pravnega sistema in po potrebi vključno s sporazumi z drugimi državami ter ob upoštevanju svojih posebnih pogojev, poskrbijo za napise tradicionalnih lokalnih imen, imen ulic in drugih topografskih znakov, namenjenih javnosti, tudi v jeziku manjšin, kjer je dovolj zahtev za take oznake.

(Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin 1998).

Določbe o rabi manjšinskih jezikov so zabeležene tudi v nekaterih zakonih, kot npr. v Zakonu o uresničevanju javnega interesa za kulturo, ki v 6. členu (spoštovanje jezika) pravi:

Kulturne prireditve se morajo najavljati, oglaševati in pojasnjevati v slovenščini. Kulturne prireditve na območjih, ki so določena kot narodnostno mešana, pa se morajo najavljati (plakati, uradna vabila ipd.) tudi v italijanščini oziroma madžarščini. Filmi se predvajajo v slovenščini ali s slovenskimi podnaslovi. Izjeme od določb tega člena lahko dovoli minister. (6. člen Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo 2002).

V Nacionalnem programu za kulturo 2014–2017 je o slovenskem in manjšinskih jezikovih zapisano naslednje:

Slovenski jezik v Republiki Sloveniji se umešča v vse pore družbenega življenja, saj je pogoj vzpostavljanja družbenih odnosov na najrazličnejših področjih: od šolstva, medijev, zdravstva, javne uprave, gospodarstva do kulture. Slovenski jezik je sredstvo sporazumevanja ne le za matere govorce, temveč tudi za tuje govorce slovenščine in Slovence v zamejstvu in po svetu. Država mora zagotavljati pogoje za nemoteno in učinkovito sporazumevanje državljanov in prebivalcev Republike Slovenije ter s tem za nemoteno uresničevanje njihovih osebnih, poklicnih in kulturnih potreb. Doseganje teh ciljev zagotavlja zakonodajni okvir in izobraževalni sistem, znotraj katerega govorniki pridobijo visoko stopnjo jezikovne ozaveščenosti in zmožnosti ter evropsko primerljivo infrastrukturo jezikovne opremljenosti, kar pripomore k implementaciji slovenskega jezika kot ustavne kategorije.

Republika Slovenija ob tem izvaja učinkovito jezikovno politiko javne in uradne rabe italijanskega ali madžarskega jezika na območjih občin, v katerih živita avtohtoni italijanska ali madžarska narodna skupnost, ter tudi na področju drugih manjšinskih in tujih jezikov.

(Zupan & Černigoj Blažko 2014).

V občinskih statutih občin, v katerih živijo pripadniki narodnih manjšin, se te določbe navajajo na sledeči način:

Preglednica 3: italijanski jezik.

Občina	Statutarne določbe	Objava/vir
Koper/ Capodistria	7. člen: Na narodnostno mešanem območju občine, kjer živijo pripadniki avtohtone italijanske narodne skupnosti in ki obsega naselja Ankanan-Ancarano, Barizoni-Barisoni, Bertoki-Bertocchi, Bošamarin-Bossamarino, Cerej-Cerei, Hrvatini-Crevatini, Kampel-Campel, Kolomban-Colombano, Koper-Capodistria, Prade, Premančan-Premanzano, del naselja Spodnje Škofije (Valmarin), Šalara-Salara in Škocjan-San Canziano sta uradna jezika slovenščina in italijanščina.	Statut Mestne občine Koper (neuradno pre-čiščeno besedilo), str. 2. Http://www.koper.si/index.php?page=documents&item=71
Izola/ Isola	4. člen, 3. odstavek: Na narodno mešanem območju (dvojezično območje), ki obsega mesto Izola in naselji Dobrava in Jagodje, sta v javnem in družbenem življenju slovenski in italijanski jezik enakopravna.	Statut občine Izola, str. 2. Http://izola.si/obcina-izola/statut-obcine/
Piran/ Pirano	3. člen: V občini živi avtohtona italijanska narodna skupnost. Občina v skladu z ustavo in zakonom zagotavlja in varuje pravice italijanske narodne skupnosti in njenih pripadnikov na narodnostno mešanem območju. Na narodnostno mešanem območju občine, na katerem živijo pripadniki italijanske narodnosti in ki obsega območja naselij: Piran, Portorož, Lucija, Strunjan, Seča, Sečovlje, Parecag in Dragonja (dvojezično območje), je v javnem življenju italijanski jezik enakopraven s slovenskim jezikom.	Statut Občine Piran. Uradni list RS 5 (2014)
Ankanan/ Ancarano	76. člen (jezik): Občanom italijanske narodne skupnosti je zagotovljena svobodna uporaba italijanskega jezika v občinskem svetu in drugih organih občine ter nasploh v javnem življenju, pri opravljanju samoupravnih, javnih in drugih funkcij in pooblastil ter pri uveljavljanju zakonitih pravic in pravnih koristi.	Statut Občine Ankanan. Uradni list RS 17 (2015)

Nekatere občine so sprejele še dodatne predpise v luči rabe jezika narodnih manjšin, kot npr. Mestna občina Koper z Odlokom o javnem izvajanju dvojezičnosti na narodnostno mešanem območju (Uradne objave 22, 1998).

Preglednica 4: madžarski jezik.

Občina	Statutarne določbe	Objava/vir
Hodoš/ Hodos	65. člen, 2. odstavek: Na narodnostno mešanem območju občine je uradni jezik slovenščina in madžarščina. Oba jezika sta enakopravna.	Statut Občine Hodoš. Uradni list RS 84 (2011)
Moravske Toplice	95. člen, 2. odstavek: Na narodnostno mešanem območju je uradni jezik slovenščina in madžarščina. Oba jezika sta enakopravna. Občanom madžarske narodne skupnosti je zagotovljena uporaba materinega jezika v javnem in družbenem življenju.	Statut Občine Moravske Toplice. Uradni list RS 35 (2014)
Šalovci	66. člen, 2. odstavek: Na narodnostno mešanem območju občine sta uradna jezika slovenščina in madžarščina. Oba jezika sta enakopravna.	Statut Občine Šalovci. Uradni list RS 38 (2006)
Lendava/ Lendva	69. člen, 2. odstavek: Na narodnostno mešanem območju občine je uradni jezik slovenščina in madžarščina. Oba jezika sta enakopravna. Občanom madžarske narodne skupnosti je zagotovljena uporaba materinega jezika v javnem in družbenem življenju	Statut Občine Lendava (uradno prečiščeno besedilo). Uradni list RS 75 (2010)
Dobrovnik/ Dobronak	82. člen, točka 2: Na narodnostno mešanem območju občine sta uradna jezika slovenščina in madžarščina. Oba jezika sta enakopravna.	Statut Občine Dobrovnik. Uradni list RS 35 (2007)

3.2. Raba jezika narodnih manjšin v javnosti

Prvi (vidni) pokazatelj uresničevanja pravice do svobodne rabe jezika predstavljajo določila o dvojezičnem imenovanju naselij in ulic, napisnih tablah, razglasilih, obvestilih, opozorilih, itd. Določbe o vidni dvojezičnosti se na narodnostno mešanem ozemlju izvajajo brez kakršnih koli številčnih klavzul. Določila o dvojezičnem imenovanju naselij in ulic določa Zakon o določanju območij ter o imenovanju in označevanju naselij, ulic in stavb. V 9. členu (imenovanje naselja in evidentiranje imena naselja) v 3. točki je navedeno: "Ime naselja mora biti v slovenskem jeziku. Na območjih občin, kjer sta poleg slovenskega jezika uradna jezika tudi italijanski oziroma madžarski jezik, se imena naselij določijo v slovenskem in italijanskem oziroma madžarskem jeziku." (9. člen Zakona o določanju območij 2008).

Zakon daje pripadnikom manjšin preko Samoupravnih narodnih skupnosti možnost aktivnega sodelovanja pri poimenovanju naselij in ulic na narodno mešanem območju. V 17. členu (odlok o določitvi območja naselja in odlok o določitvi imena naselja) v 4. točki pravi: "Pred odločanjem o odloku o določitvi imena naselja na narodnostno mešanih območjih morajo udeležene občine pridobiti soglasje pristojne samoupravne narodne skupnosti. Pristojna samoupravna narodna skupnost da soglasje prek članov občinskega sveta – predstavnikov narodne skupnosti." (17. člen Zakona o določanju območij 2008).

Dodajmo še, da zakon določa tudi rabo jezikov narodnih skupnosti pri imenovanju ulic. V 20. členu (*imenovanje ulic*), v 5. točki pravi: "Ime ulice mora biti v slovenskem jeziku. Na območjih občin, kjer sta poleg slovenskega jezika uradna jezika tudi italijanski oziroma madžarski jezik, se imena ulic določijo v slovenskem in italijanskem oziroma madžarskem jeziku." (20. člen Zakona o določanju območij 2008).

Podrobnejša navodila s področja označevanja ulic in stavb določa Pravilnik o ureditvi vprašanj pri določanju območij naselij, določanju hišnih števil in poteka ulic ter o označevanju ulic in stavb. V 6. členu (vsebina, velikost, oblika in barva napisnih tabel) v 2. točki je določeno: "Kadar je ime ulice določeno v slovenskem in italijanskem oziroma madžarskem jeziku, mora biti na napisnih tablah ime ulice zapisano v obeh jezikih. Ime ulice v slovenskem jeziku je zapisano nad imenom ulice v italijanskem oziroma madžarskem jeziku. Oba zapisa sta enake velikosti." (6. člen Pravilnika o ureditvi vprašanj ... 2008).

V 10. členu (vsebina in oblika tablice s hišno številko) v 3. točki je določeno:

(3) Kadar je ime naselja oziroma ulice določeno v slovenskem in italijanskem oziroma madžarskem jeziku, mora biti na tablici s hišno številko ime naselja oziroma ulice zapisano v obeh jezikih. Ime naselja oziroma ulice v slovenskem jeziku je zapisano nad imenom naselja oziroma ulice v italijanskem oziroma madžarskem jeziku. Oba zapisa sta enake velikosti. (10. člen Pravilnika o ureditvi vprašanj ... 2008).

Žal je praksa pogosto (močno) drugačna od zamišljene in v temeljnih dokumentih zapisane zasnove. Primer očitne kršitve obvez o vidni dvojezičnosti je Uredba o načinu pisanja zemljepisnih imen na državnih kartah na narodnostno mešanih območjih v Republiki Sloveniji, ki jo je vlada RS sprejela konec meseca julija 2014. Uredba pravi:

1. člen
(vsebina)

Ta uredba določa način pisanja zemljepisnih imen na državnih kartah na narodnostno mešanih območjih v Republiki Sloveniji.

2. člen
(zemljepisna imena na državnih kartah na narodnostno mešanih območjih)

(1) Na državnih kartah, ki se vodijo za ozemlje Republike Slovenije v skladu s predpisi, ki urejajo državni topografski sistem, se na narodnostno mešanih območjih v Republiki Sloveniji zemljepisna imena pišejo v slovenskem jeziku in italijanskem ali madžarskem jeziku.

(2) Zemljepisna imena so imena, vodena v registru zemljepisnih imen.

3. člen
(pravila pisanja za posamezne vrste zemljepisnih imen)

(1) Imena občin, imena naselij in imena ulic se morajo na državnih kartah na narodnostno mešanih območjih v Republiki Sloveniji pisati v slovenskem jeziku in italijanskem ali madžarskem jeziku.

(2) Druga zemljepisna imena (npr. imena zaselkov, pomembnejših zgradb, vodovja, reliefnih danosti, območij in prometnih danosti) se morajo na državnih kartah na narodnostno mešanih območjih v Republiki Sloveniji pisati v slovenskem jeziku, v italijanskem ali madžarskem jeziku pa le, če je delovno telo Vlade Republike Slovenije, pristojno za standardizacijo zemljepisnih imen, standardiziralo zemljepisno ime, ki se vpisuje v državno karto, v italijanskem ali madžarskem jeziku.

4. člen
(način pisanja zemljepisnih imen)

(1) Na državnih kartah na narodnostno mešanih območjih v Republiki Sloveniji se zemljepisno ime piše tako, kakor je vodeno v registru zemljepisnih imen.

(2) Kadar je zemljepisno ime določeno v slovenskem jeziku in italijanskem ali madžarskem jeziku, mora biti zemljepisno ime, določeno v slovenskem jeziku, napisano pred ali nad zemljepisnim imenom, določenim v italijanskem ali madžarskem jeziku. Zapisa v obeh jezikih morata biti enake velikosti.

(3) Tip pisave mora biti v zapisu zemljepisnega imena v slovenskem jeziku in italijanskem ali madžarskem jeziku enak. Zapis zemljepisnega imena v obeh jezikih mora biti ločen s poševnico brez presledkov.

5. člen
(prenehanje uporabe)

Z dnem uveljavitve te uredbe se preneha uporabljati Odredba o pisavi zemljepisnih imen v načrtih in kartah na narodnostno mešanih območjih v SR Sloveniji.

6. člen
(začetek veljavnosti)

Ta uredba začne veljati petnajsti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.
(Uredba o načinu pisanja zemljepisnih imen ... 2014).

81

Pripadniki narodnih skupnosti (manjšin) so proti določili uredbe protestirali, do dneva pisanja tega prispevka se ni zgodilo nič. Tako so zapisali v pismu predsednici Vlade 29. 7. 2014:

V poslanski skupini ugotavljamo, da Vlada, kljub opozorilom pristojnih samoupravnih narodnih skupnosti, ki so zahtevale, da se na vseh ravneh in na vseh področjih dosledno izvaja dvojezičnost na narodnostno mešanih območjih, v omenjeni uredbi celovito ne upošteva določb Ustave, osamosvojitvenih aktov, ratificiranih mednarodnopравnih dokumentov o varstvu narodnih manjšin in manjšinskih jezikov ter zakonskih aktov o varstvu avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji.

Omenjene ustavne, mednarodnopравne in zakonske norme določajo tudi standardizacijo in pisanje vseh zemljepisnih imen na narodnostno mešanih območjih na državnih kartah kot sestavni del kulturne dediščine italijanske in madžarske narodne skupnosti, ki je temelj narodne identitete avtohtonih narodnih skupnosti v Republiki Sloveniji.

Žal, drugi odstavek 3. člena omenjene uredbe neupravičeno opredeljuje, da se morajo t. i. druga zemljepisna imena (npr. imena zaselkov, pomembnejših zgradb, vodovja, reliefnih danosti, območij in prometnih danosti) 'na državnih kartah na narodnostno mešanih območjih v Republiki Sloveniji pisati v slovenskem jeziku, v italijanskem ali madžarskem jeziku pa le, če je delovno telo Vlade Republike Slovenije, pristojno za standardizacijo zemljepisnih imen, standardiziralo zemljepisno ime, ki se vpisuje v državno karto, v italijanskem in madžarskem jeziku.'

Vsebina tega odstavka krši določbe Ustave, osamosvojitvenih dokumentov, mednarodnopравnih dokumentov in zakonskih aktov o varstvu avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti oz. o javni rabi italijanskega in madžarskega jezika, kot jezika omenjenih skupnosti ter prejudicira različno interpretacijo dvojezične obravnave zemljepisnih pojmov. Za to, torej za razlikovanje zemljepisnih imen, ni nikakršne zakonske ali druge normativne podlage, kvečjemu to 'pogojuje' le slaba praksa, da se do sedaj ni dosledno celovito standardiziralo zemljepisnih imen. Nedosledna praksa nikakor ne sme prejudicirati zakonske in podzakonske določbe! Obveljati mora nasprotno: z novo uredbo se morajo odpraviti morebitne izvedbene nedoslednosti. (Pismo Predsednici Vlade ... 2014).

Na nedosledno rabo manjšinskih jezikov pri zapisu krajevnih in ledinskih imen opozarjajo tudi Samoupravne narodne skupnosti. V enem izmed mnogih dopisov, naslovljenih na Komisijo za narodni skupnosti Državnega zbora Republike Slovenije, so člani Pomurske madžarske samoupravne narodne skupnosti zapisali:

Veliko nedoslednosti beležimo tudi na področju dosledne uporabe krajevnih imen in drugih konkretnih geografskih pojmov. Težave povzročajo primeri, ko poimenovanja v madžarskem jeziku 'kar pozabijo' dodati (takih primerov še vedno beležimo npr. pri imenih potokov na območju nekdanje t. i. lendavske obvoznice, ki je danes del avtocestne povezave), velikokrat pa so napačno zapisana imena v madžarskem jeziku. Slednje zbuja kar precejšnje negotovanje pri pripadnikih narodnih skupnosti, za tujce (predvsem za Madžare iz Republike Madžarske) pa so jezikovno sporna imena zmotna, saj lahko dezinformirajo. (PMSNS 2009).

Predmet ustavne presoje je bilo tudi vprašanje toponomastike. Tako se je skupina prebivalcev Lendave obrnila na Ustavno sodišče s pobudo za oceno ustavnosti 3., 5., in 6. člena Odloka o imenovanju in preimenovanju ulic v mestu Lendava-Lendava in imenovanju ulic v naseljih na območju Občine Lendava. Za našo razpravo sta še posebej zanimiva člena 5. in 6., v katerih je bilo določeno:

5. člen

Na območju mesta Lendava-Lendva se preimenujejo naslednje ulice:

1. Ulica pod zap. št. 6 v 3. členu tega odloka Kovačeva ulica – Kovač utca se preimenuje v: ulica, Sv. Štefana, Szent István utca. Obsega isto območje.
2. Ulica pod zap. št. 9 v 3. členu tega odloka Ozka ulica – Szűk utca, se preimenuje v: ulica Kálmána Patakyja Pataky Kálmán utca. Obsega isto območje.
3. Ulica pod zap. št. 10 v 3. členu tega odloka Partizanska ulica – Partizán utca, se preimenuje v: Glavna ulica, Fő utca. Obsega isto območje.
4. Ulica pod zap. št. 12 v 3. členu tega odloka Ribarjevo naselje – Ribar lakótelep se preimenuje v: Panonsko naselje, Pannon - lakótelep. Obsega isto območje.
5. Ulica pod zap. št. 18 v 3. členu tega odloka ulica, Moše Pijade – Moša Pijade utca se preimenuje v: ulica Pod hribom, Hegyalja utca. Obsega isto območje.
6. Ulica pod zap. št. 20 v 3. členu tega odloka Vodna ulica – Vízi utca se preimenuje v: ulica Lajcsija Pandurja Pandur lajcsi utca. Obsega isto območje.
7. Naselje pod zap. št. 23 v 3. členu tega odloka Naselje prekmurske brigade – Murántuli brigád - lakótelep se preimenuje v: Slomškovo naselje, Slomšek - lakótelep. Obsega isto območje.

III. IMENOVANJE ULIC V NASELJIH NA OBMOČJU OBČINE LENDA VA

6. člen

Za območje naselja Dolga vas – Hosszúfalu se določijo za posamezne ulice naslednja imena:

1. Glavna ulica, Fő utca, ki obsega območje ob zvezni cesti št. 9 I. reda, parc. št. 5468/1. Od parc. št. 3711/2 na J in parc. št. 664/6 na S.
2. Vaška ulica, Falusi utca, ki obsega območje ob občinski poti parc. št. 546. Poteka Z od Zvezne ceste št. 9, odcep pri parc. št. 5457 do parc. št. 2589.
3. Opekarniška cesta, Téglagyári út, ki obsega območje V od zvezne ceste št. 9, odcep pri parc. št. 3144 in poteka do parc. št. 3154.
4. Romska ulica, Roma utca, ki obsega območje V od zvezne ceste parc. št. 5468/2, odcep pri parc. št. 1686/3 do parc. št. 1587.

5. Tesna ulica, Szoros utca, ki obsega območje SV od občinske poti parc. št. 5464, območje poteka ob občinski poti parc. št. 1868 odcep pri parc. št. 1865 do okrajne ceste M.S. – Lendava parc. št. 5462/3
6. Ozka ulica, Szúk utca, ki obsega območje SV od občinske poti parc. št. 5464. Območje poteka ob občinski poti parc. št. 2498, odcep pri parc. št. 2499 do okrajne ceste M.S. – Lendava, parc. št. 5462/3.
7. Hetész, Hetési utca, ki obsega območje Z od zvezne ceste št. 9, parc. št. 5468/1, odcep pri parc. št. 1826 do parc. št. 2440.
(Odlok o imenovanju in preimenovanju ulic v mestu Lendava-Lendva ... 2000).

Pobudniki ustavne presoje so v pobudi navedli,

da so občani KS Lendava o imenovanju in preimenovanju ulic v mestu Lendava (pobuda za preimenovanje je bila dana s strani madžarske samoupravne narodne skupnosti) razpravljali prvič leta 1996 na zborih krajanov, ko preimenovanju ulic po pripadnikih madžarske narodnosti niso dali podpore, soglašali pa so s poimenovanjem novih trgov in ulic. Ker naj bi predlagatelji preimenovanja oporekali legitimnosti zborov krajanov, je Svet KS Lendava o preimenovanju februarja 1997 izvedel anketo. Tudi rezultati ankete naj bi preimenovanju odločno nasprotovali. Takratni Občinski svet, ki je bil z rezultati seznanjen, naj bi nato vprašanje preimenovanja zaključil in pustil nespremenjeno stanje. Jeseni leta 1999 pa naj bi se v medijih javnega obveščanja in v gradivu sej Občinskega sveta zahtevek za preimenovanje ulic ponovno pojavil. Na volitvah leta 1998 izvoljeni Občinski svet naj bi po hitrem postopku sprejel izpodbijani odlok, pri čemer pa naj krajani v postopek preimenovanja ne bi bili vključeni. Pobudniki navajajo, da je dokončno objavo Odloka zaradi protesta enega izmed občinskih svetnikov, ki je predlagal izvedbo referendumu, in pisnih peticij krajanov, župan sicer zadržal, vendar le do februarske seje, ko je Odlok s spremembami prvotnega predloga Občinski svet sprejel. Pobudniki poudarjajo, da tudi v tej fazi niso bili pozvani k sodelovanju. (Ustavno sodišče RS, U-I-84/00-28).

Ustavnega sodišča navedbe predlagateljev niso prepričale, zato je njihovo pobudo za oceno ustavnosti v 3. in 5. členu zavrnilo. Razveljavilo pa je 6. člen Odloka o imenovanju in preimenovanju ulic v mestu Lendava-Lendva in imenovanju ulic v naseljih na območju Občine Lendava. Ta je bil še posebej zanimiv zato, ker se je prvič zgodilo, da bi bili Romi navedeni v imenu ulice. Prav ta navedba je očitno zmotila prebivalce Dolge vasi, da so "zadoščenje" iskali na Ustavnem sodišču. In ga tudi dosegli. V Odloku o spremembi in dopolnitvi odloka o imenovanju in preimenovanju ulic v mestu Lendava-Lendva in imenovanju ulic v naseljih na območju Občine Lendava, se novi 6. člen glasi:

1. člen

V odloku o imenovanju in preimenovanju ulic v mestu Lendava-Lendva in imenovanju ulic v naseljih na območju Občine Lendava (Uradni list RS 23 (2000), popravek 50 (2000) in 91 (2003) se spremeni 6. člen tako, da se glasi:

Za območje naselja Dolga vas-Hosszúfalu se določijo za posamezne ulice naslednja imena:

1. Glavna ulica, Fő utca, ki obsega območje ob Zvezni cesti št. 9 I. reda od parc. št. 3711/2 na jugu, do parc. št. 664/6 na severu. Poleg tega obsega še območje parcelnih števil 1545, 1549 in 1562, ki leži vzhodno od Zvezne ceste (odcep občinske poti parc. št. 5554 proti Romskeemu naselju).
 2. Vaška ulica, Falusi utca, ki obsega območje ob občinskih poteh 5464 in 1868. Poteka zahodno od Zvezne ceste št. 9. od parc. št. 5457 do parc. št. 2589 in odcep proti severu pri parc. št. 1865 do priključka na Hetéš.
 3. Opekarniška cesta, Téglagyári út, ki obsega območje V od Zvezne ceste št. 9, odcep pri parc. št. 3144 in poteka do parc. št. 3154.
 4. Slovenska ulica, Szlovén utca, ki obsega območje Romskega naselja vzhodno od Glavne ulice (parc. št. 1587, 1677, 1680, 1681, 1682, 5550 in 5473/1).
 5. Ozka ulica, Szúk utca, ki obsega območje SV od občinske poti parc. št. 5464. Območje poteka ob občinski poti parc.št. 2498, odcep pri parc.št. 2499 do okrajne ceste Murska Sobota – Lendava, parc. št. 5462/3.
 6. Heteš, Hetési utca, ki obsega območje zahodno od Zvezne ceste št. 9 (odcep pri vaškem pokopališču do parc. št. 2440 na zahodu).
- (Odlok o spremembi in dopolnitvi odloka o imenovanju in preimenovanju ulic v mestu Lendava-Lendva ... 2004).

3.3. Pravica do rabe narodnih simbolov

Pravico narodnih skupnosti do svobodne javne rabe narodnih simbolov zagotavlja italijanski in madžarski narodnosti 64. člen Ustave, podrobnejša določila o rabi simbolov narodnih skupnosti pa je mogoče najti v ustreznem zakonu (Zakon o grbu, zastavi in himni Republike Slovenije iz leta 1994). Rabo simbolov (razobešanje zastave in igranje himne) narodnih skupnosti v javnosti gre šteti kot priznanje (političnih) upravljavcev prostora, da je identiteta narodnostno mešanega prostora sestavljena iz množice (tudi narodnostnih) identitet, kar velja tudi javno, pošteno in brez strahu za izgubljanjem suverenosti večinskega naroda, oznanjevati. Ta antropološka razlaga je (običajno) plebiscitarno sprejemljiva vse do tedaj, dokler ima narodnostna skupnost takšne simbole (v prvi vrsti zastave), ki ne asociirajo na drugo državo. Pomisleki in zadržki se pogosto pojavijo tedaj, ko so simboli narodnih skupnosti identični s simboli matičnega naroda oziroma s simboli države matičnega naroda. Prav s takšno situacijo smo se srečali tudi v Sloveniji. Nastopila je tedaj, ko sta italijanska in madžarska narodna skupnost izbrali italijansko oziroma madžarsko narodno zastavo za svoji narodnostni zastavi. Zastavi sta identični državnima zastavama Italije oziroma Madžarske, kar pri nekaterih prebivalcih večinskega naroda lahko vzbuja vtis o okrnjeni suverenosti slovenskega naroda na narodnostno mešanem ozemlju. V prejšnji politični ureditvi se ta dilema ni pojavljala, saj sta bili na italijansko oziroma madžarsko (narodno, državno) zastavo dodani peterokraki rdeči zvezdi. Državni svet je vložil na Ustavno sodišče pobudo za oceno ustavnosti tistih določil Zakona o grbu, zastavi in himni Republike Slovenije, ki zadevajo uporabo simbolov italijanske in

madžarske narodnosti. Ti naj bi bili, zaradi identičnosti s simboli sosednjih držav, v nasprotju z Ustavo, saj predstavljajo poseg v suverenost Republike Slovenije. Vprašanje, ki ga je Državni svet naslovil na Ustavno sodišče je bilo: ali smejo, z vidika Ustave, biti simboli avtohtonih italijanske in madžarske narodne skupnosti identični simbolom druge države?

Ustavno sodišče je ugotovilo, da raba narodnostnih simbolov narodnih skupnosti, ki so identični s simboli sosednjega naroda, ni v neskladju z Ustavo. Ustavno sodišče je v rzsodbi izhajalo iz določil Ustave ki določa,

da imajo obe avtohtoni narodni skupnosti in njuni pripadniki pravico, da svobodno uporabljajo svoje narodne simbole (64. člen). Že besedna zveza "svoje narodne simbole" pove, da gre za simbole narodov, katerih del sta italijanska in madžarska narodna skupnost, to je simbole italijanskega in madžarskega naroda. Vsebina simbolov italijanskega oziroma madžarskega naroda pa je znana in ne more biti predmet izbire, narodni simboli so taki, kot so se izoblikovali v zgodovini italijanskega oziroma madžarskega naroda. Avtohtonima italijanski in madžarski narodni skupnosti ter njunim pripadnikom gre torej že po Ustavi pravica, da kot svoje uporabljajo italijanske oziroma madžarske narodne simbole ne glede na to, ali so ti identični s simboli italijanske oziroma madžarske države. Le če bi Ustava izrecno določala izjemo za primer, ko so narodni simboli enaki državnim, bi bilo določbo 64. člena mogoče in treba razumeti drugače. (Ustavno sodišče RS, U-I-296/94).

Raba zastave narodne manjšine je predvidena tudi ob pogrebnih svečanostih. V Odloku o pogrebnih dejavnostih Mestne občine Koper je v 24. členu (Sestavine pogrebnih svečanosti), v 2. točki predpisano:

(2) Ob pogrebnih svečanostih za pokojnikom, državljanom Republike Slovenije, mora izvajalec zagotoviti zastavonošo z državno zastavo z žalnim trakom, ki sodeluje v pogrebnem sprevedu in se ob zaključku pogrebne svečanosti pokloni pokojniku. Ob pogrebu državljana Republike Slovenije, pripadnika italijanske narodnosti, če je taka volja oseb iz 3. odstavka 14. člena tega odloka, se uporabijo tudi zastava in drugi simboli narodnosti, pod pogojem da so enakopravno zastopani oziroma uporabljeni tudi zastava in simboli Republike Slovenije. (Odlok o pogrebnih dejavnostih 2002).

4. Markerji narodne pestrosti v vsakdanjem življenju

(Ne)uresničevanje določb o rabi jezika narodnih manjšin je pogosto predmet pritožb narodno manjšinskih organizacij. Nespoštovanje dvojezičnosti opažajo pripadniki narodnih manjšin na vseh nivojih. Obalna samoupravna skupnost italijanske narodnosti je leta 2012 pripravila natančen popis nedoslednega izvrševanja določb o rabi italijanskega jezika v javnosti. In spispek nedosledne rabe italijanskega jezika je kar precejšen:

Občine:

Precejšen del obrazcev ni dvojezičen, prav tako se razpisi večinoma ne prevajajo v ITA.

Odločbe, sklepi in potrdila se prevajajo v ITA le na izrecno zahtevo stranke.

Upravne enote:

Obrazci niso dvojezični, večina obrazcev ni prevedenih v ITA.

Odločbe, sklepi in potrdila se prevajajo v ITA le na zahtevo stranke.

Ministrstva, skladi, ostali državni organi in paradržavna podjetja, ki delujejo na dvojezičnem območju, nimajo dvojezičnih obrazcev, in uradne listine, ki jih izdajajo so le v SLO.

Nekaj primerov:

ZZZS: vse je v SLO, razen zdravstvene kartice.

ZPIS: je vse v SLO.

Sklad kmetijskih zemljišč: vse v SLO

Urad za pomorstvo, Luške kapitanije: vse v SLO, tudi izpiti in registrski listi za čolne.

Vse vzgojno-izobraževalne organizacije, od vrtcev do Univerze na Primorskem, poslujejo izključno v SLO. Praksa, da so potrdila o izobrazbi, pridobljeni na dvojezičnem področju, dvojezična, se je ohranila le v šolah z italijanskim učnim jezikom, medtem ko vsi ostali podeljujejo navedena potrdila (spričevala, diplome itd.) le v SLO.

Prav tako niso zagotovljeni prevodi v italijanskem jeziku raznih šolskih pomembnih gradiv, dokumentov, obrazcev, pravilnikov kot na primer: šolske zakonodaje, učnih programov, gradiv oziroma vprašalnikov za šolska tekmovanja, pravilnikov za učitelje in dijake, katalogov znanj, šolska pravila.

Ljudska univerza: vse obrazci in diplome, ki jih izdajajo na podlagi koncesije s strani Državnega izpitnega centra so v SLO.

Ministrstvo za gospodarstvo: določbe 3. člen Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o varstvu potrošnikov (ZVPot-C) se ne izvajajo.

Ministrstvo za kmetijsko: vsi obrazci, listine in potrdila so v SLO.

Ministrstvo za obrambo: vsi obrazci, listine in potrdila so v SLO.

Inšpekcijske službe območne enote Koper, ki spadajo pod razna ministrstva, poslujejo izključno v SLO.

Ministrstvo za okolje in prostor posluje izključno v SLO (gradbena dovoljenja in posegi v prostor).

Ministrstvo za finance in DURS poslujeta izključno v SLO, izjema je možnost dohodninske napovedi v ITA.

Ministrstvo za notranje zadeve in Policija poslujeta le v SLO. Obrazci o ugotovitvah prometnih in ostalih prekrškov so le v SLO. Odkar je Policija prevzela pristojnosti prekrškovnega organa na prvi stopnji se odločbe o kaznovanju (plačilni nalogi) izdajajo le v slovenskem jeziku. Izjema je le zapisnik o ugotavljanju alkoholiziranosti, ki je dvojezičen (verjetno gre za staro zalogo). Policisti na terenu večinoma niso usposobljeni za vodenje postopka v italijanskem jeziku.

Zdravstvene organizacije in bolnica Izola poslujejo izključno v SLO, od diagnoz do receptov. Tudi glede izjav bolnika o strinjanju z operativnim posegom pravilnik predvideva le tolmača, vendar to ni posebnost dvojezičnega območja. Prav tako je le malo zdravnikov sposobnih razumeti in komunicirati v ITA.

Ravno tako Obalne lekarne, ki opravljajo dejavnost na podlagi koncesije. Zdravila vsebujejo navodila v SLO in v vseh možnih jezikih, le v ITA ne. Farmacevti, razen redkih izjem, niso sposobni ITA sporazumevanja, kar je vse zelo kritično v primeru napake pri zdravljenju.

Pošta, razen nekaterih obrazcev, ki so občasno dvojezični (obr. za priporočene pošiljke), posluje izključno v SLO.

Geodetska uprava posluje izključno v SLO.

RTV Slovenije, Telekom in Elektro Primorska poslujejo s strankami na dvojezičnem območju le v SLO.

Internetno poslovanje:

E-uprava ima le nekaj strani v ITA, do katerih prideš le, če slediš SLO povezavam. Pridobivanje elektronskega podpisa je možno le v SLO.

E-davki so izključno v SLO.

Sodišča in notarji:

Vabila strankam v postopku so izključno v SLO. Potrdila, ki jih izdaja sodišče (npr. potrdilo o nekaznovanosti), so izključno v SLO. Vsi izpiski iz zemljiške knjige so le v SLO.

Zapisniki in sodbe v vseh postopkih se prevajajo v ITA le na izrecno zahtevo stranke (kar je sicer skladno s sodnim redom), vendar na dvojezičnem območju ni sodnikov, ki naj bi bili sposobni voditi obravnave dvojezično.

Poseben problem predstavljajo upravni postopki na drugi stopnji (pritožbe na ministrstva zoper odločbe prvostopenjskih organov) in upravni spori (sodišče je le v Novi Gorici). Pri obeh je poslovanje v ITA onemogočeno.

Notarji vodijo ustne postopke in sestavljajo listine izključno v SLO. Morebitne prevode na zahtevo stranke dosledno zaračunavajo stranki, ne da bi sami v dogovoru z državo zagotavljali dvojezično poslovanje. Pri overovitvah sicer dvojezične žige notarji izpolnjujejo le v SLO, kar je praksa tudi na upravnih enotah. (OSSIT 2012).

Mnogo očitkov prihaja tudi s strani predstavnikov madžarske manjšine. V dopisu Pomurske madžarske samoupravne narodne skupnosti Komisiji Državnega zbora za narodni skupnosti (29. 8. 2012) so med drugim zapisali:

Madžarski jezik bi se naj po predpisih na dvojezičnem področju enakovredno uporabljal v vseh postopkih, ki se vodijo pred državnimi oziroma občinskimi organi. Dejansko pa smo lahko na samem terenu pričali k temu, da le malo organov dejansko posluje tudi v jeziku manjšine. Tako tečejo postopki v jeziku manjšine le na izrecni predlog stranke, vendar pa pri tem obstaja kompleksna težava, saj se večina pripadnikov manjšine ne poslužuje te možnosti, ker bi s tem podaljšali čas trajanja postopka. Večina

uslužbencev namreč, kljub temu da zadoščajo formalnemu pogoju znanja madžarskega jezika, ni dovolj usposobljenih, da bi tudi dejansko vodila postopek v tem jeziku. Težava tiči v tem, da posamezniki, ki so v dvojezičnih šolah končali šolanje, izpolnjujejo pogoje za zaposlitev v javni upravi, dejansko pa jezika manjšine ne obvladajo. Problem bi najbrž bil rešljiv z diferenciacijo znanja jezika madžarščine že v samem spričevalu, za zaposlitev v javni upravi pa bi morali določiti ustrezen nivo znanja jezika. Prav tako pa po naših informacijah obstajajo primeri, ko predstojniki, kljub temu da ostaja ustrezen kader, na podlagi razpisa na delovno mesto zaposlijo osebo, ki ne izpolnjuje pogoja znanja jezika manjšine.

/.../ Uslužbenci (mogoče razen na sodišču in v upravnih enotah) večino niti ne seznanijo stranke, da lahko postopek poteka v madžarskem jeziku. V jeziku manjšine tako poteka postopek le v kolikor se uslužbenec in stranka osebno poznata in vesta, da oba govorita jezik manjšine. In to ni prav, pripadniku manjšine je potrebno zagotoviti, da bo samodejno začel zadeve urejati v maternem jeziku ne da bo pred državnimi oziroma občinskim organom avtomatično uporabljal jezik večine. Takšno razmišljanje pri pripadnikih manjšine pa lahko dosežemo le z dejanskim zagotavljanjem storitev v obeh jezikih. Pri tem predlagamo, da se pri javnih uslužbencih, ki obvladajo oba uradna jezika, postavi napis 'Govorim slovensko in madžarsko'. S tem bi po našem prepričanju velika večina pripadnikov manjšine svoj postopek začela v maternem jeziku.

/.../ Nadaljnjo problematiko glede izvajanja dvojezičnega poslovanja vidimo tudi v tem, da v veliko primerih ne obstajajo dvojezični obrazci. Pri tem menimo, da ni dovolj, da obstajajo enojezični obrazci v slovenskem oziroma madžarskem jeziku, saj v takih primerih uslužbenci načeloma stranki avtomatično ponudijo obrazec v slovenskem jeziku. Z dvojezičnimi obrazci bi imela stranka avtomatično možnost izbire jezika, ki bi se naj uporabljal v postopku.

Prav tako nas nekateri pripadniki manjšin opozarjajo na to, da se kljub pomanjkanju kadra, ki obvladajo oba uradna jezika, pri nekaterih organih ne upoštevajo prošnje pripadnikov manjšin za premestitev na dvojezično območje (primer policija). (PMSNS 2012).

Pomanjkljivo uresničevanje določb o rabi manjšinskih jezikov so opazili tudi člani odbora strokovnjakov Sveta Evrope, ki so pregledovali uresničevanje sprejetih obvez v okviru Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih. Tako so zapisali v zadnjem poročilu (leto 2014):

3. priporočilo:

‘razviti pouk romskega jezika in kulture na vseh primernih stopnjah’

26. Romski jezik se poučuje pri izbirnem predmetu Romska kultura v 7.–9. razredu osnovne šole. Usposobljenih romsko govorečih učiteljev ni, zato pouk izvajajo romski pomočniki. Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji iz leta 2004 je bila leta 2011 dopolnjena z dejavnostmi na predšolski stopnji. V okviru različnih projektov sta se nadaljevala usposabljanje romskih pomočnikov in zasnova učnega gradiva.

4. priporočilo:

‘naj učinkovito ukrepajo, da bi zmanjšali razkorak med pravnim okvirom in dejanskim izvajanjem pri uporabi madžarščine in italijanščine pri zagotavljanju javnih storitev, pri gospodarskih in družbenih dejavnostih ter pri sporazumevanju z lokalnimi organi državne uprave’

27. Slovenski organi oblasti se še naprej posvečajo oblikovanju ustreznega pravnega okvira za madžarščino in italijanščino. Vendar pa ostaja velik razkorak med pravnim okvirom ter dejansko uporabo madžarščine in italijanščine pri zagotavljanju javnih storitev, pri gospodarskih in družbenih dejavnostih ter pri sporazumevanju z lokalnimi organi državne uprave. Še vedno je potreben učinkovitejši in bolj praktičen pristop slovenskih organov oblasti za bolj načrtno izvajanje veljavne zakonodaje.

5. priporočilo:

‘okrepiti ukrepe ozaveščanja o regionalnih ali manjšinskih jezikih v večinskem izobraževanju in množičnih občilih’

28. Učni načrti za pouk madžarskega in italijanskega jezika vsebujejo nekaj informacij o prisotnosti teh dveh jezikov v Sloveniji, kar pa ne velja za hrvaščino, nemščino ali srbsščino. Na področju medijev je javna radiotelevizijska hiša pravno obvezana podpirati širjenje informacij o kulturah, ki so prisotne v Sloveniji. Vendar pa informacij o regionalnih ali manjšinskih jezikih v medijih skoraj ni ali pa prispevajo k ustvarjanju negativne podobe. Vedenje o regionalnih ali manjšinskih jezikih in njihovi tradicionalni prisotnosti v Sloveniji je omejeno. Na dojetje nekaterih manjšin še vedno vplivajo predsodki in stereotipi.

(Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih: Poročilo odbora ... 2013).

5. Zaključek

V uvodu prispevka smo zastavili raziskovalno vprašanje, ki se glasi: kako se v slovenskem modelu (paradigmi) varstva narodnih manjšin uresničuje zamisel o pripadnikih narodnih manjšin kot soustvarjalcih in solastnikih identitete prostora? Podatki, predstavljeni v besedilu, bi govorili v prid trditvi, da sta narodni manjšini pomemben segment prostora, na katerem bivata. Takšno bi bilo razmišljanje predstavnikov večinskega naroda. Toda ko dogajanje na narodno mešanem ozemlju opazujemo skozi pogled pripadnikov narodnih manjšin, se pokaže povsem drugačna slika; slika, ki govori o izrinjanju pripadnikov narodnih manjšin iz lastništva nad kulturno dediščino narodno mešanih območij. Večkulturnost ostaja v slovenskem okolju še vedno bolj na ravni teoretske zasnove kot pa na ravni vsakodnevnih praks.

Literatura in viri

90

- Akt o notifikaciji nasledstva*. Uradni list RS 40 (1992).
- Deklaracija ob neodvisnosti*. Uradni list RS 1 (1991).
- Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih. Poročilo odbora strokovnjakov Odboru ministrov Sveta Evrope po 16. členu listine. Četrto poročilo SLOVENIJA, sprejeto 15. 11. 2013, MIN-LANG (2013) 21rev, https://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Report/EvaluationReports/SloveniaECRML_sl.pdf (1. 6. 2015).
- Izjava o dobrih namenih, 1990*, <http://www.slovenija2001.gov.si/10let/pot/osamosvojitveni-dokumenti/dobri-nameni/> (1. 6. 2015).
- Južnič, S., 1981. *Novejša zgodovina*. Univerzum, FSPN, Ljubljana.
- Komac, M., 2015. Mapping the Roma ethnic minority: a pathway to a Roma ghetto or a development opportunity? *Teorija in praksa* 1/2, 133–149.
- Komac, M., Bešter, R., Medved, F., Medvešek, M., Pirc, J., Roter, P. & Vrečer, N., 2014. *Srbi v Beli krajini: Vrlinič, Radojčić i Kordić su bili prvi naseljenici 1593*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana.
- Odlok o imenovanju in preimenovanju ulic v mestu Lendava-Lendva in imenovanju ulic v naseljih na območju Občine Lendava*. Uradni list RS 23 (2000).
- Odlok o javnem izvajanju dvojezičnosti na narodnostno mešanem območju*. Uradne objave 22 (1998).
- Odlok o pogrebni dejavnosti*. Mestna občina Koper=Comune Città di Capodistria, <http://www.koper.si/index.php?page=documents&item=2001714> (11. 10. 2014).
- Odlok o spremembi in dopolnitvi odloka o imenovanju in preimenovanju ulic v mestu Lendava-Lendva in imenovanju ulic v naseljih na območju Občine Lendava*. Uradni list RS 8 (2004).
- Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin*. Uradni list RS – Mednarodne pogodbe 4.
- OSSIT (Obalna samoupravna skupnost italijanske narodnosti). Dopis 60 (2012), z dne 10. 7. 2012. Arhiv Komisije za narodnosti Državnega zbora Republike Slovenije.
- Pirc, J., 2013. *Od skritosti do točke na zemljevidu: socialno-prostorski razvoj izbranih romskih naselij v Sloveniji*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana.
- Pismo Predsednici Vlade Republike Slovenije 29. 7. 2014. Arhiv Komisije za narodnosti Državnega zbora Republike Slovenije.
- PMSNS – Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost. *Nedoslednosti na področju dosledne uporabe krajevnih imen in drugih konkretnih geografskih pojmov*. Dopis 24 (2009). Arhiv Komisije za narodnosti Državnega zbora Republike Slovenije.
- PMSNS – Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost. Dopis 204 (2012). Arhiv Komisije za narodnosti Državnega zbora Republike Slovenije.

- Pravilnik o ureditvi vprašanj pri določanju območij naselij, določanju hišnih števil in poteka ulic ter o označevanju ulic in stavb.* Uradni list RS 76 (2008).
- Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2014–2017.* Uradni list RS 99 (2013).
- Statut Mestne občine Koper (neuradno prečiščeno besedilo).* Uradne objave 40 (2000), 30 (2001), 29 (2003); Uradni list RS 90 (2005), 67 (2006) in 39 (2008).
- Statut Občine Ankaran.* Uradni list RS 17 (2015).
- Statut Občine Dobrovnik.* Uradni list RS 35 (2007).
- Statut Občine Hodoš.* Uradni list RS 84 (2011).
- Statut občine Izola,* <http://izola.si/obcina-izola/statut-obcine/> (1. 6. 2015).
- Statut Občine Lendava.* Uradni list RS 75 (2010).
- Statut Občine Moravske Toplice.* Uradni list RS 35 (2014).
- Statut Občine Piran.* Uradni list RS 5 (2014).
- Statut Občine Šalovci.* Uradni list RS 38 (2006).
- Temeljna ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije* (25. 6. 1991). Uradni list RS 1 (1991).
- Uredba o načinu pisanja zemljepisnih imen na državnih kartah na narodnostno mešanih območjih v Republiki Sloveniji.* Uradni list RS 57 (2014).
- Ustava Republike Slovenije.* Uradni list RS 33 (1991).
- Ustavno sodišče RS, U-I-296 (1994).
- Ustavno sodišče RS, U-I-380/06-11.
- Ustavno sodišče RS, U-I-84/00-28.
- Zakon o določanju območij ter o imenovanju in označevanju naselij, ulic in stavb.* Uradni list RS 25 (2008).
- Zakon o grbu, zastavi in himni Republike Slovenije ter o slovenski narodni zastavi.* Uradni list RS 67 (1994).
- Zakon o javni rabi slovenščine.* Uradni list RS 86 (2004).
- Zakon o lokalni samoupravi.* Uradni list RS 72 (1993).
- Zakon o ratifikaciji Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih.* Uradni list RS 69 (2000).
- Zakon o ratifikaciji sporazuma o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji.* Uradni list RS – Mednarodne pogodbe 6 (1993).
- Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo.* Uradni list RS 77 (2007).
- Zakon o ustanovitvi občin ter o določitvi njihovih območij.* Uradni list RS 60 (1994).
- Zupan, M. & Černigoj Blažko, L., 2014 (ur.). *Nacionalni program za kulturo 2014–2017: pot do novega modela kulturne politike.* Ministrstvo za kulturo, Ljubljana.
- Zupančič, J., 2014. *Romi in romska naselja v Sloveniji,* (Zbirka Razprave FF). Znanstvena založba Filozofske fakultete, Ljubljana.